

Πρόγραμμα μελέτης της Ιστορίας της Επαναστατικής Θεωρίας (του Μαρξισμού). ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

<http://omilos.ilhs.gr/>

ΠΡΟΤΑΣΗ

Πρόγραμμα μελέτης της Ιστορίας της
Επαναστατικής Θεωρίας (του [Μαρξισμού](#)).

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄. Το έργο των Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς.

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ. ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ.
Περιοδολόγηση.**

A. Η ουσία της επαναστατικοποίησης της κοινωνικής θεωρίας, φιλοσοφίας και μεθοδολογίας που επέφερε το έργο των [Κ. Μαρξ](#) και Φ. Ένγκελς.

B. Η αναγκαιότητα συγκεκριμένης ιστορικής προσέγγισης της επαναστατικής θεωρίας, για την αντίληψη της νομοτελούς αντιφατικής πορείας της καθώς και των εκάστοτε ιστορικών όρων και ορίων των επιστημονικών της ανακαλύψεων και συνολικά του επιστημονικού κεκτημένου της. Βάσει αυτής της προσέγγισης, σημασιοδοτείται αυτό το κεκτημένο, όχι μόνον ως αποτελέσματα-πορίσματα ερευνών, αλλά και ως διαδικασία που οδήγησε σε αυτά (όχι μόνον ως [Γνώση](#), αλλά και ως [Γνωστική διαδικασία](#)). Μόνον έτσι το κεκτημένο μπορεί να λειτουργεί ως αφετηρία νέων αναζητήσεων και ερευνητικών προγραμμάτων της επαναστατικής θεωρίας. Το αντικείμενο της ιστορίας του μαρξισμού είναι η μελέτη των προϋποθέσεων, της εμφάνισης, διαμόρφωσης, ανάπτυξης, διάδοσης και χρησιμοποίησης-εφαρμογής της επαναστατικής θεωρίας, ως ενιαίας νομοτελούς (βλ. [νομοτέλεια](#)) διαδικασίας σε συνδυασμό με την εκάστοτε κοινωνική και ιδεολογική συγκυρία. Η οργανική σύνδεση μεταξύ επαναστατικής θεωρίας, εμπειρίας και [πρακτικής](#) στη σχετική αυτοτέλειά τους (συγκεκριμένη ιστορικά διαμεσολαβημένη σχέση, βλ. και [Εμπειρικό και θεωρητικό](#)).

Τα ερευνητικά πεδία και το επιστημονικό κεκτημένο του μαρξισμού. Τα τρία βασικά γνωστικά πεδία του μαρξισμού:

- Υλιστική αντίληψη της ιστορίας (Ιστορικός υλισμός),
- Πολιτική οικονομία της κεφαλαιοκρατίας και

- Επιστημονικός σοσιαλισμός – κομμουνισμός.

Η φιλοσοφία του μαρξισμού ως πτυχή του ενιαίου και εσωτερικά διαφοροποιημένου οργανικού όλου του μαρξισμού.

Γ. Επιστημονικά κριτήρια και αρχές περιοδολόγησης της ιστορίας του μαρξισμού. Η ανισομέρεια και αντιφατικότητα της ανάπτυξης των συνιστωσών – ερευνητικών πεδίων του μαρξισμού και τα (αντικειμενικά & υποκειμενικά) αίτια της. Οι βασικές – κατευθυντήριες αρτηρίες ανάπτυξης του μαρξισμού και παράπλευρες – επί μέρους οδοί. Βασικά στάδια και βαθμίδες.

Δ. Επιπτώσεις της άκριτης, εξωιστορικής, ανιστορικής και αντιιστορικής σχέσης προς το μαρξισμό. Τα ποικίλα επίπεδα της εκάστοτε «κοινωνικής ζήτησης» και απεύθυνσης του μαρξισμού. Τα πλεονεκτήματα της ιστορικής – μεθοδολογικής προσέγγισης του μαρξισμού. Κριτική του [δογματισμού και του αναθεωρητισμού](#) .

Ε. Κριτική των αστικών, ρεφορμιστικών και αναθεωρητικών διαστρεβλώσεων της ιστορίας της επαναστατικής θεωρίας. Κριτική των ρητά αστικών απόψεων για την ιστορία του μαρξισμού. (Οικονομικός ντετερμινισμός, θεωρία παραγόντων, νεοκαντιανός «ηθικός δημοκρατικός σοσιαλισμός», νεοχεγκελιανισμός, ανθρωπολογισμός, υπαρξισμός, νεοθωμισμός, ψυχανάλυση, δομισμός-λειτουργισμός, «μεταμοντέρνο»).

ΣΤ. Δημιουργική – κριτική προσέγγιση της αναγκαιότητας επαναστατικής διεξόδου στο μέλλον, μέσω του μετασχηματισμού σε πραγματική βάση (θεωρίας και πραγματικότητας) του παρόντος, που εδράζεται στην κριτική – θεωρητική διάγνωση της δυναμικής της ιστορίας.

Ζ. Βασικές αρχές για τη μελέτη της ιστορίας του μαρξισμού:

- Φιλοσοφική, κοινωνικοπολιτική και οικονομική θεώρηση ως μορφές κοινωνικής συνείδησης. Σχετική αυτοτέλεια, αλληλεπιδράσεις των μορφών κοινωνικής συνείδησης και ιδιοτυπίες ως προς το είδος, τους τύπους και τους βαθμούς διαμεσολαβημένης και καθοριστικής σε τελευταία ανάλυση επίδρασης του κοινωνικού είναι.
- Η θέση και ο ρόλος του εκάστοτε κληροδοτούμενου και μετασχηματιζόμενου νοητικού υλικού (πολεμική, ταξικότητα & κομματικότητα).
- Διάκριση και αλληλεπίδραση κοινωνικών, ταξικών και γνωσιολογικών πηγών.
- Νέος τύπος θεωρίας. Αναγκαιότητα ανάδειξης των σχέσεων συνέχειας και ασυνέχειας με το παρελθόν και τον παρόντα περίγυρό της.
- Αναγκαιότητα ανάδειξης των νομοτελειών προοδευτικής ανάπτυξης της επαναστατικής θεωρίας.
- Το γίνεσθαι και η ανάπτυξη του μαρξισμού ως ανοικτό και αναπτυσσόμενο σύστημα εννοιών και κατηγοριών (βλ. [Κατηγοριακή σκέψη](#)).
- Αναγκαιότητα ανάδειξης – παράλληλα με την ανάπτυξη του εννοιολογικού πυρήνα – και της εκάστοτε μελέτης-αφομοίωσης, έρευνας-δημιουργικής ανάπτυξης, εφαρμογής-χρήσης και διάδοσης του μαρξισμού καθώς και των εναντίον του πολεμικών. Ανάδειξη του αν, κατά πόσο και πώς η επαναστατική θεωρία γίνεται «κτήμα των μαζών».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική.

[Μαρξ Κ. Οι θέσεις για τον Φόιερμπαχ. ή εδώ.](#)

[Ένγκελς Φ. Ουτοπικός και επιστημονικός σοσιαλισμός \(Η εξέλιξη του σοσιαλισμού από την ουτοπία στην επιστήμη\). Διαλεκτά έργα, τ. 2, σ. 95-172.](#)

[Λένιν Β. Ι. Οι ιστορικές τύχες της διδασκαλίας του Κ. Μαρξ. Άπαντα, τ. 23.](#)

[Λένιν Β. Ι. Τρεις πηγές και τρία συστατικά μέρη του μαρξισμού. Άπαντα, τ. 23.](#)

[Λένιν Β. Ι. Καρλ Μαρξ. Άπαντα, τ. 23.](#)

[Βαζιούλιν Β. Α. Μήπως είναι νωρίς να παραδοθεί ο Μαρξ στο μουσείο αρχαιοτήτων; Νέα προοπτική 72, 1993.](#)

Συμπληρωματική.

[Άντερσον Π., Ο δυτικός μαρξισμός. Ράππα, Αθήνα 1978.](#)

[Ριαζάνωφ Ντ. Ο Μαρξ και ο Ένγκελς \(όχι μόνο για αρχάριους\), Εκδόσεις Γράμματα.](#)

[Βρανίτσκι Π. Ιστορία του Μαρξισμού, τ. 1, Οδυσσέας 1976. Σελ.13-40.](#)

[Ιμβριώτη Γ. Δοκίμια μαρξιστικής φιλοσοφίας. Σ. Εποχή.](#)

[Μπιτσάκη Ε. Τι είναι η φιλοσοφία. Σ. Ε.](#)

[Νούτσος Π. Προβλήματα ερμηνείας της σκέψης του Μαρξ. Δωδώνη τομ.15. Επιστ. Επετηρίδα Τμήματος ΦΠΨ. Φιλοσ. Σχ. Πανεπ. Ιωαννίνων, 1986.](#)

[Γκαροντύ Ρ. Κ. Μαρξ. Εγνατία Κεφ. 2. Μαρξισμός. Μια επανάσταση στη φιλοσοφία. Σελ. 55- 142.](#)

[Πατέλη Δημήτρη Για τη διαλεκτική – υλιστική αντίληψη της Ιστορίας. 19.12.14](#)

[Δημήτρης Σ. Πατέλης. Οι δρόμοι της κοινωνικής θεωρίας και μεθοδολογίας. Από τον κλασικό μαρξισμό στη Λογική της Ιστορίας \(αντί προλόγου στο: Βαζιούλιν Β.Α. Η Λογική της Ιστορίας. Αθήνα 2004.](#)

[Πατέλη Δ. Η λογική της ιστορίας και τα καθήκοντα της εποχής. Μέρος του Επίμετρου στη 2η έκδοση του βιβλίου: Βαζιούλιν Β.Α. Η Λογική της Ιστορίας. 2013](#)

[Δ. Πατέλης – Μ. Δαφέρμος – Π. Παυλίδης. Ποια κληρονομιά απαρνούμαστε. ΟΥΤΟΠΙΑ, τ.13, 1994.](#)

[Πατέλη Δ. Ζητήματα μεθοδολογίας της ανάπτυξης του μαρξισμού. Η συμβολή του Ένγκελς. Στο : Επαναστατική Μαρξιστική Επιθεώρηση τ. 1. 1995.](#)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ. Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ, ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ.

1. Οι προϋποθέσεις εμφάνισης του μαρξισμού (υλικές, οργανωτικές, ιδεολογικές και θεωρητικές) .

Κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες στην Ευρώπη. (Αρχές – μέσα του 19ου αι.). Ιδιομορφίες ανάπτυξης της κεφαλαιοκρατίας στις ευρωπαϊκές χώρες. (Έμφαση: Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία). Η εμβάθυνση και εκδήλωση των οικονομικών και πολιτικών αντιφάσεων του κεφαλαιοκρατικού καθεστώτος.

Οι θεωρητικές προϋποθέσεις για την εμφάνιση του μαρξισμού.

- Η **γερμανική κλασική αστική φιλοσοφία** και οι τάσεις των νεαρών χεγκελιανών (υποκειμενικός ιδεαλισμός- μεταφυσικός ανθρωπολογικός υλισμός).
- Η **κλασική αστική οικονομική σκέψη** και η διάλυση της σχολής του Ρικάρντο (φιλοσοφική- μεθοδολογική σημασία).
- Η **ουτοπική σκέψη** και τα όριά της. Ο **μικροαστικός σοσιαλισμός**.

Οι πρώιμες οργανώσεις και η δράση της εργατικής τάξης. Η θέση και ο ρόλος της εργατικής τάξης στα επαναστατικά κινήματα της εποχής. Έναρξη των αυτοτελών αγώνων της. Η αναγκαιότητα θεωρητικής θεμελίωσης της επαναστατικής πράξης, του κομμουνιστικού μετασχηματισμού της κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική.

[Ένγκελς Φ. Ο Λ. Φοϋερμπαχ και το τέλος της γερμανικής κλασικής φιλοσοφίας. ή εδώ.](#)

[Ένγκελς Φ. Αντι-Ντίρινγκ.](#)

[Ένγκελς Φ. Ουτοπικός και επιστημονικός σοσιαλισμός. \(Η εξέλιξη του σοσιαλισμού από την ουτοπία στην επιστήμη\). Διαλεχτά έργα, τ. 2](#)

[Μαρξ Κ. Οι θέσεις για τον Φόιερμπαχ. ή εδώ.](#)

[Λένιν Β. Ι. Τρεις πηγές και τρία συστατικά μέρη του μαρξισμού. Άπαντα τ.23.](#)

[Im. Kant. Προλεγόμενα σε κάθε μελλοντική Μεταφυσική. Δωδώνη, Αθήνα- Γιάννινα, 1982.](#)

[Γ. Γ. Εγέλου. Η λογική. Μετ. Π. Γρατσιάτου, Αθήνα, 1915](#)

[Γκ. Β. Χέγκελ. Φαινομενολογία του πνεύματος. Μετ. Γ. Τζαβάρα. Δωδώνη, τ. 1-2.](#)

[Γκ. Β. Χέγκελ. Η Επιστήμη της Λογικής. Δωδώνη 1991.](#)

[Ντ. Ρικάρντο. Αρχαί πολιτικής οικονομίας και φορολογίας. Γκοβόστη, Αθ. 1938.](#)

[Λ. Φοϋερμπαχ. Για την κριτική της χεγκελιανής φιλοσοφίας. Εκδ. Αναγνωστίδης.](#)

Συμπληρωματική.

[Ιμβριώτη Γ. Η φιλοσοφία του Ι. Καντ.](#)

[Βιγκότσκι Β. Η οικονομική θεμελίωση της θεωρίας του σοσιαλισμού. Σ. Ε., 1982.](#)

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ο Κ. Μαρξ και η φιλοσοφία. Gutenberg. 1987.

Ο Χέγκελ και ο μαρξισμός. ΚΜΕ., Σ. Ε., 1982.

Γκαροντύ Ρ.Κ. Μαρξ . Εγνατία. Κεφ. 1. Ο Μαρξ πριν από τον μαρξισμό. Σελ. 15-14.

[Βρανίτσκι Π. Ιστορία του μαρξισμού. Τ1. Οδυσσέας, ιστορικές και μορφωτικές προϋποθέσεις. Σελ. 13-40.](#)

Κ. Ι. Λογοθέτη. Η μετά Κάντιον ιδεοκρατική φιλοσοφία. Αθήνα, 1958.

[Ε. Β. Ιλιένκοφ. Διαλεκτική λογική. Gutenberg, Αθήνα, 1983.](#)

[Δ. Πατέλη. Γκ.Β. Φ. Χέγκελ. Στο: Φιλοσοφικό-κοινωνιολογικό Λεξικό, εκδ. Καπόπουλος, Αθ. 1995. Τ. 5. Σ. 249-254.](#)

- 2. Εμφάνιση του μαρξισμού. Τα πρώτα έργα των Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς. (Αρχές δεκαετίας του 1840). Η έναρξη της θεωρητικής και πρακτικής δραστηριότητας του Κ. Μαρξ και του Φ. Ένγκελς. Η μετάβαση από τον ιδεαλισμό στον υλισμό και από τον επαναστατικό δημοκρατισμό στον κομμουνισμό (1842 – 1844).**

Α. Ιδιαιτερότητες της γενέτειρας του Μαρξ (Τριρ της Ρηνανίας) και του Ένγκελς (Μπάρμεν Βόρειας Ρηνανίας). Κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και κίνηση ιδεών. Οικογενειακός περίγυρος.

Β. Το ανθρωπιστικό περιεχόμενο και η ηθική προβληματική των 2 γυμνασιακών εκθέσεων του Μαρξ.

Γ. Πανεπιστημιακές σπουδές (Βόνη – Βερολίνο 1836 – 1841). Ιδεαλιστική διαλεκτική, αριστερά πτέρυγα των «νεαρών χεγκελιανών». Απόπειρα συγκρότησης φιλοσοφίας του δικαίου και συνειδητή προσχώρηση στην εγελιανή φιλοσοφία. Χρήση της φιλοσοφίας για την κριτική του κατεστημένου.

Δ. Η διδακτορική διατριβή: **«Διαφορά δημοκρίτειας και επικούρειας φυσικής φιλοσοφίας»**. Η τάση προσέγγισης της φιλοσοφίας στη ζωή, υιοθέτηση του αθεϊσμού και των επαναστατικών δημοκρατικών θέσεων. Η αντίστοιχη ανεξάρτητη οδός του Ένγκελς. Κριτική στη φιλοσοφία του Σέλλινγκ.

Ε. Η μετάβαση από τον ιδεαλισμό στον υλισμό και από τον επαναστατικό δημοκρατισμό στον κομμουνισμό.

Η δραστηριότητα του Μαρξ στην «εφημερίδα του Ρήνου». Κριτική των θεσμών μέσω της κριτικής της λογοκρισίας (άρθρα περί ελευθερίας του τύπου). Κριτική ανάλυση της εκπροσώπησης των επί μέρους συμφερόντων στην τοπική δίαιτα.

Υπεράσπιση των φτωχών αγροτών από τις διώξεις βάσει του νόμου περί αυτοδίκαιης υλοτομίας. Υπεράσπιση των αμπελουργών του Μοζέλα και ανάλυση της δομής και των λειτουργιών του ιεραρχικού – συγκεντρωτικού μηχανισμού της γραφειοκρατίας. Ανάδειξη της σοβαρότητας του κοινωνικού ζητήματος, των ιδιωτικών συμφερόντων και της αναγκαιότητας συστηματικής μελέτης του κομμουνισμού. Παραίτηση από την αρχισυνταξία και απαγόρευση της εφημερίδας.

Μετάβαση σε Κρέιτωναχ 1843. **«Η κριτική της εγγελιανής φιλοσοφίας του δικαίου»**. Από την κριτική της θρησκείας στην κριτική της πολιτικής, του κράτους και του δικαίου, και από αυτή στην ανάδειξη της σημασίας της «κοινωνίας των ιδιωτών». Η ριζική αλλαγή των απόψεων του Μαρξ για τη σχέση μεταξύ «κοινωνίας των ιδιωτών» και του κράτους. Κριτική του λογοκρατικού πανθειστικού μυστικισμού της διαλεκτικής του Χέγκελ. Το ζήτημα της υφής των διαλεκτικών αντιφάσεων. Ο ρόλος της ανατροπής του Φόουερμαχ. Ανάδειξη της οργανικής σχέσης μεταξύ εγγελιανής ιδεοκρατίας και γραφειοκρατικών αυταπατών. Μελέτη της ιστορίας.

Μετάβαση στο Παρίσι και προετοιμασία – έκδοση των «Γερμανο – γαλλικών χρονικών» από κοινού με τον Α. Ρούγκε. **«Για το εβραϊκό ζήτημα»** και **«Κριτική της εγγελιανής φιλοσοφίας του δικαίου. Εισαγωγή»**. Αλλοτρίωση – θρησκεία-χειραφέτηση. Το ζήτημα της πολιτικής και της ανθρώπινης χειραφέτησης. Οι όροι και οι δρόμοι της χειραφέτησης. Ανάδειξη της ιστορικής αποστολής του προλεταριάτου στην υπόθεση της χειραφέτησης της ανθρωπότητας. Ο ρόλος της θεωρίας στον επαναστατικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. «Το όπλο της κριτικής δεν μπορεί να αντικαταστήσει την κριτική των όπλων». Τελική υιοθέτηση του υλισμού και του κομμουνισμού.

Τα **«Οικονομικά και φιλοσοφικά χειρόγραφα»** (1843-44) – το πρώτο κείμενο, όπου εκτίθενται ως ενιαίο όλο υπό διαμόρφωση τα τρία μελλοντικά συστατικά μέρη του μαρξισμού. Η σημασία των οικονομικών ερευνών του Μαρξ στη διαμόρφωση της αντίληψής του. Ο ρόλος της εργασίας στην ανάπτυξη της κοινωνίας. Ο ρόλος της πρακτικής στην ανάπτυξη της γνωστικής σχέσης του ανθρώπου προς τον κόσμο. Από την ανάλυση της κλασικής πολιτικής οικονομίας – στην ανάδειξη της συνάρτησης μεταξύ συσσώρευσης ξένης εργασίας, ιδιωτικής ιδιοκτησίας και αποξένωσης – αλλοτρίωσης. Αλλοτρίωση και ουσιώδεις δυνάμεις του ανθρώπου. Ανάδειξη από το Μαρξ της συνεισφοράς του Χέγκελ στη συνειδητοποίηση της διαδικασίας δημιουργίας του ανθρώπου μέσω της ανθρώπινης εργασίας και της εγγελιανής μυστικοποίησης αυτής της διαδικασίας. Ανάδειξη του ανταγωνιστικού χαρακτήρα της προόδου στις εκμεταλλευτικές κοινωνίες. Θεμελίωση του κομμουνισμού και του ανθρωπισμού. Η σχέση του Μαρξ προς τον ανθρωπολογικό υλισμό του Λ. Φόιερμαχ. Οι αντιφάσεις του Μαρξ και η ατυχής απόπειρα συστηματικής θεώρησης της πολιτικής οικονομίας υπό το πρίσμα των κατηγοριών: ιδιωτική ιδιοκτησία και αλλοτρίωση. Σύγχρονες ερμηνείες της θέσης και του ρόλου των παρισινών χειρογράφων του 1844 στην επαναστατική θεωρία. Ο μύθος περί των «δύο Μαρξ» (του νεαρού ανθρωπιστή – επαναστάτη και του ώριμου επιστήμονα).

Η παράλληλη ανεξάρτητη πορεία του Ένγκελς: **«Σχεδιάσμα κριτικής της πολιτικής οικονομίας»** και **«Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία»**. Ανάλυση των κοινωνικών προβλημάτων της κεφαλαιοκρατίας.

Το πρώτο κοινό έργο Μαρξ – Ένγκελς: **«Η Αγία οικογένεια, ή κριτική της κριτικής κριτικής»** (9-11/ 1844). Ο φιλοσοφικός αναστοχασμός των νεαρών χεγκελιανών, του εγγελιανού ιδεαλισμού και της ιδεοκρατίας εν γένει.

Σκιαμαχίες ιδεών και κοινωνικές υλικές ανάγκες. Λαϊκές μάζες και προσωπικότητα στην ιστορία. Η φιλοσοφία του Φόιερμαχ εκλαμβάνεται ως θεωρητική βάση του κομμουνισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική.

[Μαρξ Κ. Γράμμα στον πατέρα \(1837\)](#)

[Μαρξ Κ. Η διαφορά δημοκρατίας και επικούρειας φυσικής φιλοσοφίας. Διδακτορική διατριβή. Εισαγωγή – μετάφραση – υπομνήματα – πρόλογος Π. Κονδύλη. Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1983.](#)

[Μαρξ Κ. Παρατηρήσεις για την πρόσφατη πρωσική Οδηγία περί Λογοκρισίας \[Από έναν Ρηνανό\] \(1842\)](#)

[Μαρξ Κ. Το κύριο άρθρο στο φύλλο 179 της Εφημερίδας της Κολωνίας \(1842\)](#)

[Μαρξ Κ. Το φιλοσοφικό μανιφέστο της ιστορικής σχολής του δικαίου \(1842\)](#)

[Μαρξ Κ. Συζητήσεις για το νόμο περί υλοκλοπής \[Από έναν Ρηνανό\] \(1842\)](#)

[Μαρξ Κ. Η δικαίωση του ανταποκριτή του Μοζέλα \(1843\), στην αγγλική.](#)

[Ένγκελς Φ. Ο Σέλλινγκ για τον Χέγκελ \(1942\)](#)

[Ένγκελς Φ. Ο Σέλλινγκ και η αποκάλυψη \(1942\)](#)

[Ένγκελς Φ. Σέλλινγκ, ο εν Χριστώ φιλόσοφος \(1942\)](#)

[Ένγκελς Φ. Πολεμική ενάντια στον Λεό \(1942\)](#)

[Μαρξ Κ. Κριτική της Εγελιανής φιλοσοφίας του κράτους και του δικαίου. Μετάφρ. Μπ. Λυκούδης. Εκδ. Παπαζήσης. Αθήνα, 1978.](#)

[Μαρξ Κ. Το εβραϊκό ζήτημα. Μετ. Γ. Κρητικός, εισαγωγή Μ. Ρόσι. Εκδ. Οδυσσεάς. Αθήνα, 1978.](#)

[Ένγκελς Φ. Περίγραμμα μιας κριτικής της οικονομικής επιστήμης \(1844\)](#)

[Μαρξ Κ. Οικονομικά και φιλοσοφικά χειρόγραφα. Μετ. Μπ. Γραμμένος. Εκδ. Γλάρος. Αθήνα, 1975.](#)

[Μαρξ Κ. Χειρόγραφα 1844: Πολιτική Οικονομία και Φιλοσοφία, μετάφραση Ν. Μπαλής, εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα 21978.](#)

[Ένγκελς Φ. Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία. Εκδ. Μπάιρον. Αθήνα.](#)

[Μαρξ Κ. Ένγκελς Φ. Η Αγία οικογένεια ή κριτική της κριτικής κριτικής, ενάντια στον Μπρούνο Μπάουερ και Σια. Εκδ. Αναγνωστίδη.](#)

Συμπληρωματική.

[Ριαζάνωφ Ντ. Ο Μαρξ και ο Ένγκελς \(όχι μόνο για αρχάριους\), Εκδόσεις Γράμματα.](#)

[Βρανίτοκι Π. Ιστορία του Μαρξισμού, τ. 1, Οδυσσέας 1976. Σελ. 41-105.](#)

Σλάιφσταϊν Γιόζεφ. Εισαγωγή στη μελέτη του Μαρξ, του Ένγκελς και του Λένιν. Εκδ. Επίκουρος. Αθήνα, 1976. σελ. 7 – 58.

Κουτσούκαλη Α. Οι θεμελιωτές του μαρξισμού. Εκδ. Επικαιρότητα. Αθήνα, 1981. σελ. 11 – 50.

[Νικολάεφσκι Μπ. – Μαίνχεν-Χέλφεν Ο. Καρλ Μαρξ. Εκδ. Ράππα. Αθήνα, 1983. σελ. 15 – 161.](#)

[Μεσάρος Ίσιβαν. Η θεωρία του Μαρξ για την αλλοτρίωση. Μετ. Ε. Κωνσταντέλου. Εκδ. Ράππα. Αθήνα, 1981.](#)

Κονδύλης Π., Ο Μαρξ και η αρχαία Ελλάδα, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1984.

[Δεληγιώργη Α., Ο κριτικός Μαρξ 1843-44. Δοκίμια για τον Μαρξισμό. εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1985.](#)

2. Η διαμόρφωση του μαρξισμού (1845 – 1948).

Α. Οι **θέσεις του Μαρξ για τον φόιερμπαχ** ως σταθμός στη διαμόρφωση του μαρξισμού & «μεγαλοφυές έμβρυο» της επαναστατικής κοσμοθεώρησης (Φ. Ένγκελς) (αρχές του 1845, εξορία και μετάβαση στις Βρυξέλλες). Η οργανική σχέση επαναστατικής θεωρίας και πράξης. Άνθρωπος και πρακτική. Πρακτική και συνείδηση. Η κοινωνική ουσία του ανθρώπου. Φιλοσοφία και επαναστατικός μετασχηματισμός της κοινωνίας.

Οι περιορισμοί της ενατενιστικής-εποπτικής σχέσης του παραδοσιακού υλισμού προς την αντικειμενική πραγματικότητα, που δεν μπορεί να συλλάβει την πρακτική ως αντικειμενική δραστηριότητα, αφήνοντας την ενεργό πλευρά του υποκειμένου στη δικαιοδοσία του ιδεαλισμού. Η επαναστατική πρακτικά κριτική δραστηριότητα σε αντιδιαστολή με την αγοραία. Άνθρωπος και πρακτική.

Η κοινωνική πρακτική ως γενεσιουργός βάση της νοητικής σύλληψης της πραγματικότητας και ως κριτήριο της αλήθειας. Απόσπαση της νόησης από την πράξη και σχολαστικισμός.

Ο ενατενιστικός υλισμός της απόσπασης της μεταβολής των συνθηκών από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Ο διχασμός της κοινωνίας σε υπεράνω αυτής «υποκείμενα-εκπαιδευτές» και «αντικείμενα-εκπαιδευόμενους», σε «διαφωτιστές-καθοδηγητές» και «εκτελεστές» κ.ο.κ. Η νομοτελής «εκπαίδευση των εκπαιδευτών», ο μετασχηματισμός των αντικειμενικών και υποκειμενικών όρων ως «επαναστατική πράξη». Κοινωνικοπολιτικές και παιδαγωγικές προεκτάσεις.

Η ανεπάρκεια της φούερμπαχικής αντίληψης της θρησκευτικής αυτοαποξένωσης ως δεδομένου και της αναγωγής της θρησκείας στην εγκόσμια βάση της. Το καθήκον της διερεύνησης της αντιφατικότητας για τον επαναστατικό μετασχηματισμό της

και την (θεωρητική & πρακτική) άρση κάθε μυστικισμού.

Η ανεπάρκεια της φουερμπαχιανής στροφής στην εποπτεία σε αντιδιαστολή με την ιδεαλιστική αφηρημένη νόηση. Η αναγκαιότητα σύλληψης της πρακτικής ως βάσης της ιδιότυπα ανθρώπινης αισθητηριακότητας.

Η μονομέρεια της αναγωγής από τον Φούερμπαχ της θρησκευτικής ουσίας στην ανθρώπινη και της τελευταίας σε μια αφαίρεση που κατοικεί στο κάθε μεμονωμένο υποκείμενο. Η πραγματικότητα της ουσίας του ανθρώπου ως «διατεταγμένο σύνολο (ensemble) των κοινωνικών σχέσεων». Όσο δεν γίνεται αντιληπτό αυτό είναι νομοτελής: 1. να συλλαμβάνεται η θρησκευτικότητα και κάθε μυστικισμός ανιστορικά, έχοντας ως προϋπόθεση το μεμονωμένο αφηρημένο ανθρώπινο άτομο και 2. η ανθρώπινη ουσία να συλλαμβάνεται μόνο στη νατουραλιστική αμεσότητα της βωβής γενικότητας του «γένους».

Αδυναμία αντίληψης του «θρησκευτικού θυμικού» και του αφηρημένου ατόμου-φορέα του ως αναγκαίου γεννήματος συγκεκριμένου ιστορικού τύπου κοινωνικών σχέσεων.

Η πρακτική ουσιώδης βάση συγκεκριμένου ιστορικά κοινωνικού βίου ως γενέτειρα των μυστικισμών.

Η εποπτεία (ενατενιστική στάση) των μεμονωμένων ατόμων της κοινωνίας των ιδιωτών ως η μέγιστη σύλληψη του εποπτικού υλισμού, σε αντιδιαστολή με την αντίληψη της αισθητηριακότητας ως πρακτικής δραστηριότητας.

Η εμπλοκή του ενατενιστικού υλισμού στην αστική κοινωνία των ιδιωτών. Ο νέος υλισμός ως προοπτική εξανθρωπισμού της κοινωνίας και κοινωνικοποίησης του ανθρώπου.

Η επανάπαυση της ενατενιστικής και θεωρησιακής φιλοσοφίας σε ερμηνείες του κόσμου ως έχει. Η επαναστατική θεωρία ως όρος του επαναστατικού μετασχηματισμού της ανθρωπότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική.

[Κ. Μαρξ. Για τον Feuerbach](#)

Β. Το «ξεκαθάρισμα των λογαριασμών με την προηγούμενη φιλοσοφική συνείδηση». Η πρώτη κλιμάκωση του ερευνητικού προγράμματος των θέσεων του Μαρξ για τον Φόιερμπαχ. Το ανολοκλήρωτο και ανέκδοτο εν ζωή χειρόγραφο των Κ. Μαρξ & Φ. Ένγκελς: «**Η Γερμανική ιδεολογία**. Κριτική της νεότερης γερμανικής φιλοσοφίας στο πρόσωπο των εκπροσώπων της Λ. Φόιερμπαχ, Μπ. Μπάουερ, & Μ. Στίρνερ και του γερμανικού σοσιαλισμού στο πρόσωπο των διαφόρων προφητών του» (Νοέμβρ. του 1845 – Αύγ. 1846· συμπλήρωμα στο 2ο τόμο, Ιαν. – Απρ. 1847). Η πρώτη διατύπωση της **υλιστικής αντίληψης της ιστορίας** με τη μορφή της επιστημονικής υπόθεσης (Β. Ι. Λένιν), μέσω της κριτικής της μεταεγγελιανής μικροαστικής ιδεολογίας και της γερμανικής φιλοσοφίας εν γένει.

Οι βάσεις και οι αφετηρία: οι άνθρωποι, η δραστηριότητά τους και οι υλικοί όροι της ζωής τους. Η παραγωγή (σχέση προς τη φύση) και η επικοινωνία (σχέση μεταξύ των ανθρώπων). Αλληλοκαθορισμός παραγωγής και επικοινωνίας με καθοριστικό παράγοντα την παραγωγή. Ανάπτυξη της ιδέας περί του καθοριστικού

ρόλου της παραγωγής υλικών αγαθών, περί διαλεκτικής σχέσης παραγωγικών δυνάμεων και σχέσεων παραγωγής («επικοινωνίας»). Ο καταμερισμός της εργασίας. Η γενική δομή (σχηματισμός) της κοινωνίας: παραγωγικές δυνάμεις, επικοινωνία (κοινωνικές σχέσεις), πολιτικό & νομικό εποικοδόμημα, μορφές κοινωνικής συνείδησης. Το πρόβλημα της ιδεολογίας. Οι πηγές της ιδεαλιστικής ιδεολογίας.

Περιοδολόγηση της ιστορίας βάσει των ιστορικά κυρίαρχων μορφών ιδιοκτησίας. Απόπειρα περιοδολόγησης της ιστορίας βάσει της σχέσης παραγωγικών δυνάμεων – «μορφών επικοινωνίας».

Διάκριση εντός της αστικής μορφής ιδιωτικής ιδιοκτησίας της χειροτεχνίας, της μανιφακτούρας και της βιομηχανίας.

Η αναγκαιότητα της προλεταριακής, κομμουνιστικής επανάστασης ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης των αντιφάσεων της αστικής κοινωνίας.

Τάξεις και πάλη των τάξεων. Το κράτος εν γένει, ως μηχανισμός βίας και απάτης και το αστικό κράτος. Κράτος και επανάσταση.

Η σχέση μεταξύ κοινωνικού είναι και κοινωνικής συνείδησης.

Οι 2 βασικές προϋποθέσεις του κομμουνιστικού μετασχηματισμού της κοινωνίας: η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων (μεγάλη βιομηχανία) και ο σχηματισμός της επαναστατικής τάξης του προλεταριάτου. Η αλλαγή των συνθηκών ζωής και των ίδιων των ανθρώπων που πραγματοποιούν την επανάσταση. Η ανάγκη κατάκτησης της πολιτικής εξουσίας απ' το προλεταριάτο.

Γλώσσα, επικοινωνία και συνείδηση.

Η αντιφατικότητα της πρώτης διατύπωσης της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας ως επιστημονικής υπόθεσης. Σύγχυση προϋποθέσεων (ζωής) και ουσίας (παραγωγής) της κοινωνίας. Κατηγοριακή ασάφεια και ορολογία.

Παγκοσμιοποίηση της ιστορίας επί κεφαλιοκρατίας και παγκόσμια αναγκαιότητα της επανάστασης. Το θνησιγενές των «τοπικών κομμουνισμών» κατά Μαρξ.

Κριτική της νεότερης γερμανικής φιλοσοφίας και κοινωνικής θεωρίας (Λ. Φόιερμπαχ, Μπ. Μπάουερ, & Μ. Στίρνερ). Ο ατομικισμός, μηδενισμός και αναρχισμός του Στίρνερ. Η αυθαιρεσία του ατόμου ως καθοριστική αρχή της ορθότητας των εκάστοτε θέσεων (το "Εγώ" ως κριτήριο της αλήθειας).

Αναφορά στο μικροαστικό σοσιαλισμό ("αληθινός σοσιαλισμός"). Ένας εκλεκτικιστικός συνδυασμός ιδεών Γάλλων και Άγγλων σοσιαλιστών ουτοπιστών, νεαρών εγγελιανών και ηθικής του Φόυερμπαχ. Ο σοσιαλισμός ως θεωρία υπεράνω τάξεων, η οποία αίρει την αλλοτρίωση μέσω της πραγμάτωσης κάποιας πανανθρώπινης ουσίας και του κατευνασμού των κοινωνικών αντιδράσεων. Η "αληθινή" αρχή της αποχής από την πολιτική δράση. Εξιδανίκευση προκεφαλιοκρατικών μορφών ως βάση του δήθεν εφικτού για τη Γερμανία της μετάβασης στο σοσιαλισμό παρακάμπτοντας τη μεγάλη κεφαλιοκρατική παραγωγή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική.

[Κ. Μαρξ, Φ. Ένγκελς. Feuerbach και ιστορία στο: Κ. Μαρξ. Κείμενα από τη δεκαετία του 1840. Μια ανθολογία. Εισαγ. – μετάφρ. – επιμέλεια Θ. Γκούρα. Εκδ. ΚΨΜ. Αθήνα 2014. Σελ. 363 – 474.](#)

[Κ. Μαρξ, Φ. Ένγκελς. Η Γερμανική Ιδεολογία. Μετάφρ. – επιμέλεια Κ. Φιλίνη. Τόμοι Α & Β. Εκδ. Gutenberg. Αθήνα, 1979.](#)

Συμπληρωματική.

[Πατέλη Δημήτρη Για τη διαλεκτική – υλιστική αντίληψη της Ιστορίας. 2014.](#)

[Μαρξισμός και Ιστορία: Ο Ιστορικός Υλισμός ως μέθοδος και επιστήμη](#)

[Lucien Seve. Εισαγωγή στη μαρξιστική φιλοσοφία Μετάφρ. Ε. Μπιτσάκη. Εκδ. Ζαχαρόπουλος.](#)

Λήμματα: Αληθινός σοσιαλισμός, Ανάγκες ή ανάγκη, Άνθρωπος, Αντίθεση χειρωνακτικής και πνευματικής εργασίας, Αντίφαση διαλεκτική, Άτομο, Βάση και εποικοδόμημα, Δίκαιο, Δραστηριότητα, Επανάσταση κοινωνική, Ιδιοκτησία, Κοινωνία, Πρακτική, Τάξεις κατεστημένες ή νομοκατεστημένες ή καταστάσεις, Τάξεις κοινωνικές – πάλη των τάξεων, Υλισμός, Υποκειμενικός παράγοντας στην ιστορία, Υποκείμενο, Χυδαίος υλισμός.

Γ. Κριτική της γαλλικής εκδοχής μικροαστικού ουτοπισμού: «**Η αθλιότητα της φιλοσοφίας**» (1847). Απάντηση στο “Σύστημα οικονομικών αντιφάσεων ή η φιλοσοφία της αθλιότητας” του Προυντόν. Κριτική της ιδεαλιστικής πολιτικής οικονομίας του Προυντόν και της μεθόδου του. Κριτική των μεταφυσικών φιλοσοφικών βάσεων των οικονομικών απόψεων του Προυντόν.

Η διττή θέση του μικροαστού στην κεφαλαιοκρατική κοινωνία. Η προουντονική ανάγνωση – εφαρμογή της εγγελιανής διαλεκτικής. Αυθαίρετη και υποκειμενική χρήση των κατηγοριών.

Η ουτοπική – εξισωτική ερμηνεία του ρικαρντιανού ορισμού της αξίας μέσω της αναπαραγωγής του σφάλματος του Σμιθ: της σύγχυσης ποσότητας εργασίας με αξία εργασίας. Η αναγωγή της κοινωνίας σε άτομο – παραγωγό. Η αυταπάτη που εκλαμβάνει την ανισότητα ιδιοκτησιών και τη συνακόλουθη «άνιση ανταλλαγή» ως βάση για την ανισότητα. Η αυταπάτη περί δήθεν εφικτού διατήρησης της «καλής» πλευράς της κεφαλαιοκρατίας (του πλούτου) και κατάργησης της «κακής» (της αθλιότητας) βάσει της θέσπισης της αρχής της ισότητας από την «κοινωνική μεγαλοφυΐα». Διαλεκτική και μεταφυσική. Η διαλεκτική-υλιστική αντίληψη των οικονομικών κατηγοριών ως θεωρητιών εκφράσεων των κοινωνικών σχέσεων παραγωγής, σε αντιδιαστολή με την ιδεαλιστική αντίληψη περί οικονομικής πραγματικότητας ως “ενσάρκωσης” οικονομικών κατηγοριών. Εμβάθυνση στην εργασιακή θεωρία της αξίας. Έναρξη του διαχωρισμού κλασικής και χυδαίας (αγοραίας) αστικής πολιτικής οικονομίας.

Η διαδικασία διαμόρφωσης, συγκρότησης της εργατικής τάξης και τα επίπεδα πάλης για τα συμφέροντά της κατά το Μαρξ. «Τάξη εν εαυτή» και «τάξη δι’ εαυτήν». Μέχρι την εξάλειψη των τάξεων οι ταξικοί αγώνες ζωής ή θανάτου συνιστούν τη νομοτέλεια κίνησης της ιστορίας. Η αναγκαιότητα επαναστατικού μετασχηματισμού της κοινωνίας. Η εργατική τάξη ως δημιουργός της αταξικής κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική.

[Κ. Μαρξ. Η αθλιότητα της φιλοσοφίας](#) Εκδ. Αναγνωστίδη.

[Κ. Μαρξ. Η αθλιότητα της φιλοσοφίας](#) Εκδ. Νέοι στόχοι.

[Κ. Μαρξ – Επιστολή στον Π.Β.Ανένκοβ \(1846\)](#)

Συμπληρωματική.

[Προυντόν Π.Ζ. Σύστημα των οικονομικών αντιφάσεων ή η φιλοσοφία της αθλιότητας](#)

[Πατέλη Δημήτρη Για τη διαλεκτική – υλιστική αντίληψη της Ιστορίας. 2014.](#)

[Μαρξισμός και Ιστορία: Ο Ιστορικός Υλισμός ως μέθοδος και επιστήμη](#)

<https://erodotos.wordpress.com/2008/10/14/istorikos-ylismos-marxismos-istoria/>

[Lucien Seve. Εισαγωγή στη μαρξιστική φιλοσοφία](#) Μετάφρ. Ε. Μπιτσάκη. Εκδ. Ζαχαρόπουλος.

Λήμματα: [Ανάγκες ή ανάγκη](#), [Άνθρωπος](#), [Αντίθεση χειρωνακτικής και πνευματικής εργασίας](#), [Αντίφαση διαλεκτική](#), [Άτομο](#), [Βάση και εποικοδόμημα](#), [Επανάσταση κοινωνική](#), [Ιδιοκτησία](#), [Ιστορικό και λογικό](#), [Κατηγοριακή σκέψη](#), [Κοινωνία](#), [Πλάνη](#), [Πραγματικότητα](#), [Συμφέρον κοινωνικό ή υλικό](#), [Κοινωνία](#), [Τάξεις κατεστημένες ή νομοκατεστημένες ή καταστάσεις](#), [Τάξεις κοινωνικές – πάλη των τάξεων](#), [Υλισμός](#), [Υποκειμενικός παράγοντας στην ιστορία](#), [Υποκείμενο](#), [Χυδαίος υλισμός](#).

Δ. Οι εργατικοί αγώνες στο προσκήνιο. Μορφές οργάνωσης και πάλης. Η «ένωση των δικαίων». Το σχέδιο του «**κομμουνιστικού σύμβολου πίστης**» του Ένγκελς. Οι χειροτέχνες πολιτικοί πρόσφυγες. Οι αντιφάσεις αυτών των κύκλων. Μετεξέλιξη της «ένωσης των δικαίων» σε «Ένωση των κομμουνιστών» (Ιούνιος 1847) – το πρώτο αυτοτελές γερμανικό προλεταριακό κόμμα.

Οι διαλέξεις του Μαρξ στον «Γερμανικό εργατικό σύλλογο» (Σεπτ. 1847). «Μισθωτή εργασία και κεφάλαιο». Οι «αρχές του κομμουνισμού» του Ένγκελς.

Η φιλοσοφική και πολιτικο-οικονομική θεμελίωση του επαναστατικού προγράμματος κομμουνιστικού μετασχηματισμού της κοινωνίας: **το «Μανιφέστο του κομμουνιστικού κόμματος»** (Ιανουάριος 1848).

Περαιτέρω θεμελίωση της διαλεκτικής της ιστορικής διαδικασίας. Ο παροδικός χαρακτήρας του αστικού καθεστώτος.

Η παγκόσμια ιστορική αποστολή του προλεταριάτου. Το κομμουνιστικό κόμμα και οι αρχές του. Το πρόβλημα του ανθρώπου και του υποκειμενικού παράγοντα στην ιστορία. Υπέρμετρες προσδοκίες από την εργατική τάξη.

Τα βασικά γνωρίσματα του κομμουνισμού. Αδυναμία ανάδειξης των αντιφάσεων, των δυσκολιών, του χαρακτήρα και της διάρκειας της επαναστατικής εξουσίας.

Στρατηγική και τακτική του κόμματος στον αγώνα για τον κομμουνισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασική.

[Κ. Μαρξ – Φ. Ένγκελς. Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος](#)

http://vivlio2ebook.blogspot.ru/2009/07/blog-post_16.html

Συμπληρωματική.

Λήμματα: [Ανάγκες ή ανάγκη](#), [Άνθρωπος](#), [Αντίθεση χειρωνακτικής και πνευματικής εργασίας](#), [Αντίφαση διαλεκτική](#), [Άτομο](#), [Βάση και εποικοδόμημα](#), [Επανάσταση κοινωνική](#), [Ιδιοκτησία](#), [Ιστορικό και λογικό](#), [Κατηγοριακή σκέψη](#), [Κοινωνία](#), [Πλάνη](#), [Πραγματικότητα](#), [Συμφέρον κοινωνικό ή υλικό](#), [Κοινωνία](#), [Τάξεις κατεστημένες ή νομοκατεστημένες ή καταστάσεις](#), [Τάξεις κοινωνικές – πάλη των τάξεων](#), [Υλισμός](#), [Υποκειμενικός παράγοντας στην ιστορία](#), [Υποκείμενο](#), [Χυδαίος υλισμός](#). <http://www.ilhs.gr/gr/limata.htm>

3. Η ανάπτυξη του μαρξισμού από τις αστικοδημοκρατικές επαναστάσεις του 1848-1849 μέχρι την Παρισινή Κομμούνα – 1871.

A. Η περαιτέρω ανάπτυξη και συγκεκριμενοποίηση της επαναστατικής θεωρίας βάσει της εμπλοκής στις επαναστάσεις του 1848-49 και της γενίκευσης της εμπειρίας από αυτές.

Η αφετηρία μιας περιόδου “θύελλας και επαναστάσεων”. Το πρόγραμμα του προλεταριάτου στην αστικοδημοκρατική επανάσταση. Η αναγκαιότητα συγκρότησης προλεταριακής πτέρυγας στο επαναστατικό δημοκρατικό κίνημα. Αντιμαχίες μεταξύ “δεξιών” και “αριστερών” τάσεων στο επαναστατικό κίνημα.

Η “Νέα εφημερίδα του Ρήνου” ως επιτελείο του επαναστατικού αγώνα, ως όργανο της προλεταριακής πτέρυγας, των κομμουνιστών, στο επαναστατικό δημοκρατικό κίνημα της Γερμανίας και της Ευρώπης, ως όργανο μπολιάσματος της επαναστατικής θεωρίας και διαπαιδαγώγησης της εργατικής τάξης στο επαναστατικό κίνημα. Ανάλυση, πρόβλεψη και παρέμβαση. Τακτική και στρατηγική. Η θέση και ο ρόλος αστικής τάξης και προλεταριάτου στην επανάσταση. Η διάλυση των συνταγματικών αυταπατών. Οι διεθνείς πτυχές της επανάστασης και η συνεπής στάση του προλεταριακού διεθνισμού. Πολιτική συμμαχιών και προάσπιση των συμφερόντων των αγροτικών μαζών. Η στάση των κομμουνιστών στο εθνικό ζήτημα. Συγκεκριμένη ιστορική προσέγγιση του εθνικού ζητήματος. Εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα σε Ουγγαρία και Ιταλία.

Η πορεία για τη συγκρότηση του πολιτικού υποκειμένου, του προλεταριακού κόμματος. Οι κομμουνιστές στην πρωτοπορία του αγώνα για να οδηγηθεί η επαναστατική διαδικασία με συνέπεια μέχρι τέλους, στον αγώνα κατά της επίθεσης της αντεπανάστασης. Ανάλυση των αιτίων της ήττας της επανάστασης 1848-49.

Τα έργα του Μαρξ “Οι ταξικοί αγώνες στη Γαλλία από το 1848 ως το 1850”, “Η

18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη” και του Ένγκελς “Επανάσταση και αντεπανάσταση στη Γερμανία”, “Ο αγροτικός πόλεμος στη Γερμανία” και ο ρόλος τους στην προώθηση – συγκεκριμενοποίηση της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας.

Η ανάπτυξη της αντίληψης για τη σχέση μεταξύ κράτους και επανάστασης, για τους τύπους των επαναστάσεων και των εμπλεκόμενων σε αυτές κοινωνικο-οικονομικών δυνάμεων και συμφερόντων. Η ταξική πάλη και οι ιδεολογικο-πολιτικές της εκφράσεις. Η ιδέα της συνεχούς (αδιάλειπτης) επανάστασης. Η αναγκαιότητα συντριβής της αστικής κρατικής μηχανής και εγκαθίδρυσης της δικτατορίας του προλεταριάτου. Κοινωνικές – ταξικές συμμαχίες στην επαναστατική διαδικασία: εργατοαγροτική συμμαχία. Ο ρόλος της επαναστατικής εξουσίας στον μετασχηματισμό της κοινωνίας. Η αποφασιστική σημασία των προγραμματικών σκοπών, της οργάνωσης και της ηγεσίας του επαναστατικού αγώνα. Οι επαναστάσεις ως “ατμομηχανές” της ιστορίας. Επαναστατική κατάσταση, εξέγερση και επανάσταση. Επιστήμη και τέχνη της ένοπλης εξέγερσης.

Διακρίβωση του ρόλου των μαζών και των ιστορικών ηγεσιών – προσωπικοτήτων στην ανάπτυξη της κοινωνίας, καθώς και του ρόλου της διαπάλης των ιδεών στη ζωή της κοινωνίας.

Ιδεολογικές και τακτικές διαφωνίες στην Ένωση Κομμουνιστών. Διδάγματα από τον αγώνα κατά της σεκταριστικής & τυχοδιωκτικής φράξιας στην Ένωση Κομμουνιστών.

Ο αγώνας των Μαρξ και Ένγκελς για τη δημιουργία προλεταριακού κόμματος και για τη νίκη της επιστημονικής επαναστατικής θεωρίας στο εργατικό κίνημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

[KARL MARX – FRIEDRICH ENGELS. ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ \(1848\)](#), στο KARL MARX κείμενα από τη δεκαετία του 1840. Μια ανθολογία. Επιλογή – Μετάφραση: Θ. Γκιούρας. Επιστημονική επιμέλεια: Θ. Γκιούρας, Θ. Νουτσόπουλος. Σελ. 503- 510.

KARL MARX. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΜΑΡΧ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΣΙΚΗΣ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑΣ (1848). Ό.π. Σελ. 507-505.

[KARL MARX. Η ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ \(1848\). Ό.π. Σελ. 511-536.](#)

[KARL MARX. Η ΔΙΚΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΡΗΝΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΩΝ \[ΑΓΟΡΕΥΣΗ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΕΝΩΠΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΡΚΩΝ ΤΗΣ ΚΟΛΩΝΙΑΣ\] \(1849\). Ό.π. Σελ. 537-560.](#)

KARL MARX – FRIEDRICH ENGELS. ΤΟ ΔΙΣΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟ (1849). Ό.π. Σελ. 561-564.

[Κ. Μαρξ & Φ. Ένγκελς – Προσφώνηση της ΚΕ στην Ένωση των Κομμουνιστών \(1850\)](#)

[Μαρξ Κ. Οι ταξικοί αγώνες στη Γαλλία από το 1848 ως το 1850](#)

[Καρλ Μαρξ. Η 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη.](#)

[Φ.Ένγκελς. Ο πόλεμος των χωρικών στη Γερμανία](#)

[Φ. Ένγκελς – Ο Μαρξ και η Νέα Εφημερίδα του Ρήνου \(1848-1849\)](#)

ΜΕΡΟΣ Β´

1. Η γενίκευση της εμπειρίας και τα διδάγματα από την επανάσταση και την αντεπανάσταση.

Η φυγή του Ένγκελς στην Ελβετία μετά την ήττα των επαναστατικών στρατευμάτων. Μετάβαση στο Λονδίνο. «Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue». Η συγγραφή από τον Ένγκελς του έργου «Ο πόλεμος των χωρικών στη Γερμανία». Η δράση για την αναδιοργάνωση της Ένωσης Κομμουνιστών. Ο παγκόσμιος Σύνδεσμος κομμουνιστών-επαναστατών. Διεθνής επισκόπηση, αρθρογραφία και δημοσιολογικές παρεμβάσεις. Αγώνας κατά του σεκταρισμού και των συνωμοσιών. Η αποτίμηση και οι προοπτικές της επανάστασης. Κοινά σχέδια δράσης Μαρξ και Ένγκελς. Το έργο των Μαρξ και Ένγκελς «Επανάσταση και αντεπανάσταση στη Γερμανία». Η διάλυση της Ένωσης των Κομμουνιστών και οι νέες μορφές αγώνα για τη συγκρότηση κόμματος.

2. Η επαναστατική θεωρία και πράξη στα χρόνια της αντίδρασης.

Η πίεση της αντίδρασης και των βιοτικών προβλημάτων για την οικογένεια Μαρξ. Η ζωή του Ένγκελς στο Μάντσεστερ και η αδιάρρηκτη φιλία με τον Μαρξ. Η στροφή του Μαρξ στην οικονομική έρευνα και άλλες επιστημονικές αναζητήσεις των δύο φίλων. Η ανάγκη σύναψης δεσμών και διαπαιδαγώγησης των επαναστατών, διατήρησης και ανάπτυξης των επαναστατικών παραδόσεων της εργατικής τάξης. Η σύναψη δεσμών με το διεθνές εργατικό κίνημα (ΗΠΑ και άλλων χωρών). Αρθρογραφία και δημοσιολογική δραστηριότητα. Ανάλυση του πολιτικού και πολιτειακού καθεστώτος σε Αγγλία και αγώνας κατά των αντιδραστικών καθεστώτων της ηπειρωτικής Ευρώπης, της αποικιοκρατίας, της εθνικής καταπίεσης και της εξωτερικής πολιτικής των κυρίαρχων τάξεων. Η επαναστατική τακτική στο Ανατολικό Ζήτημα. Η σχέση προς τον Κριμαϊκό Πόλεμο.

3. Το καθοριστικό στάδιο διαμόρφωσης της μαρξικής πολιτικής οικονομίας.

Άρθρα για την οικονομική κρίση του 1857. Η συγγραφή νέου κύκλου των οικονομικών χειρογράφων. Η «Εισαγωγή» στα οικονομικά χειρόγραφα 1857-1858. Το βασικό περιεχόμενο του χειρογράφου. Προετοιμασία της νέας οικονομικής εργασίας προς δημοσίευση. Το πρώτο τεύχος της «Κριτικής της πολιτικής οικονομίας». Η πρόσληψη του έργου του Δαρβίνου.

4. Νέα άνοδος των δημοκρατικών και προλεταριακών κινημάτων.

Η συνεργασία με την εφημερίδα «Das Volk». Αλληλεγγύη στον επαναστατικό δρόμο ενοποίησης της Ιταλίας. Το κίνημα των Γαριβαλδινών. Η τακτική του αγώνα για την ενοποίηση της Γερμανίας. Οι διαφωνίες με τον Λασσάλ. Η επιφυλλίδα του

Μαρξ «Ο κύριος Φόγκτ». Ταξίδι στην Ολλανδία και τη Γερμανία. Υπεράσπιση του Μπλανκί. Ο Μαρξ και οι κοινωνικές αλλαγές στη Ρωσία. Η συνεργασία με την εφημερίδα «Die Presse». Ο εμφύλιος πόλεμος στις ΗΠΑ. Το τέλος της συνεργασίας με την εφημερίδα «Tribune». Το κίνημα των Άγγλων εργατών υπέρ των Βορείων Πολιτειών. Η στάση του Μαρξ κατά την πολωνική εξέγερση 1863-1864 και η συγγραφή της μπροσούρας περί Πολωνίας. Στην κομμουνιστική διαφωτιστική εταιρία Γερμανών εργατών του Λονδίνου. Η σχέση των Μαρξ και Ένγκελς με τη Γενική γερμανική εργατική ένωση. Ο Ένγκελς ως ιστορικός και θεωρητικός του πολέμου. Η πορεία προς τη Διεθνή.

5. Η αρχή της σύνδεσης του μαρξισμού με το μαζικό εργατικό κίνημα. Οι Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς ως ιδρυτές και ηγέτες της Α' Διεθνούς.

Οι 4 βασικές τάσεις του εργατικού κινήματος: τρεϊντιγουνιονισμός, προυντονισμός, λασσαλισμός & αναρχισμός. Ανάγκη άρσης των περιορισμών τους και μπολιάσματος της επαναστατικής θεωρίας στην εργατική τάξη. Η διεθνής συνάντηση στο St. Martins Hall – Ιδρυτική Διακήρυξη. Η καθοδήγηση της διεθνούς προλεταριακής οργάνωσης και η απεύθυνση της επαναστατικής θεωρίας και οργάνωσης στις μάζες. Ο επαναστατικός προλεταριακός διεθνισμός ως ουσιώδης, αναγκαία και νομοτελής ιδιότητα του αγώνα για τον κομμουνισμό. Η θέση του Γραμματέα-ανταποκριτή για τη Γερμανία. Η διαπλοκή ταξικού και εθνικού-εθνικοαπελευθερωτικού ζητήματος: αγώνας κατά της εθνικής-αποικιοκρατικής καταπίεσης-εκμετάλλευσης και κατά της χρήσης απ' το κεφάλαιο ξένων εργατών για απεργοσπαστικούς-διασπαστικούς σκοπούς. Το πολωνικό ζήτημα. Η μελέτη της ιστορίας της Ιρλανδίας και το ιρλανδικό ζήτημα. Η Συνδιάσκεψη του Λονδίνου του 1865. Η σύσταση τμήματος Γερμανίας της Διεθνούς. Ο Αυστρο-Πρωσικός πόλεμος και η γερμανική εργατική τάξη. Η πλατφόρμα οικονομικού αγώνα του διεθνούς προλεταριάτου. Οι διαφωνίες με τους Άγγλους τρεϊντιγουνιονιστές. Ο αγώνας για την εκπόνηση και έγκριση του σοσιαλιστικού προγράμματος της Διεθνούς. Ζητήματα πολέμου και ειρήνης. Η γένεση του πρώτου μαζικού μαρξιστικού κόμματος. Η έναρξη του αγώνα εναντίον του μπακουνισμού-αναρχισμού. Το συνέδριο της Βασιλείας. Η τακτική της Διεθνούς στο αγροτικό ζήτημα. Η διεθνής σημασία του ιρλανδικού προβλήματος. Η θέση του Μαρξ ως Γραμματέα-ανταποκριτή του Γενικού Συμβουλίου για τη Ρωσία. Η κρίση της Β' Αυτοκρατορίας και οι προοπτικές της επανάστασης στην Ευρώπη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

[Μαρξ, Κ. Ιδρυτική Διακήρυξη της Διεθνούς Ένωσης Εργατών, στο: Μαρξ – Ένγκελς Διαλεχτά έργα, Τ. Α', σελ. 440-451.](#)

[Μαρξ, Κ. Γενικό καταστατικό της Διεθνούς Ένωσης Εργατών, στο: Μαρξ – Ένγκελς Διαλεχτά έργα, Τ. Α', σελ. 452-456.](#)

[Μαρξ, Κ. Για τον Προυντόν 1865., στο: Μαρξ – Ένγκελς Διαλεχτά έργα, Τ. Α', σελ. 457-465.](#)

[Μαρξ, Κ. “Οι απεργίες και οι εργατικές ενώσεις” \(τελευταίο κεφάλαιο του έργου “Η Αθλιότητα της Φιλοσοφίας” – Απάντηση στον Προυντόν\) .](#)

[Φόστερ, Ου. Η ιστορία των τριών Διεθνών τ. Α. Κεφ. 4-8, σελ. 45-103.](#)

[Ακαδ. Επιστημών ΕΣΣΔ. Παγκόσμια ιστορία. τ. ΣΤ2. Αφορά την παγκόσμια ιστορία της εποχής. Ιδιαίτερα: Κεφ. XXX. Το εργατικό κίνημα στα 1860-1870. Η Διεθνής Ένωση των Εργατών \(Α' Διεθνής\). Σελ. 833-859.](#)

[Ακαδ. Επιστημών ΕΣΣΔ. Φιλοσοφικό εγκυκλοπαιδικό λεξικό.](#) Τα λήμματα: Διεθνισμός, Εθνικισμός, Κοσμοπολιτισμός, Διεθνής, Εθνικό ζήτημα, Εργατική τάξη, Αγρότες, Μικροαστική τάξη, Εθνικοαπελευθερωτική επανάσταση, Τρειντιγιουνιονισμός, Προυντόν, Λασσάλ, Αναρχισμός, Ειρήνη, Διεθνής.

[Βρανίτσκι, Π. Ιστορία του μαρξισμού. τ. 1.](#) Απ' το Κεφ. 3, Η 1η Διεθνής, σελ. 161-166.

Ψυρούκη, Ν. Οι ταξικοί αγώνες στην εποχή του καπιταλισμού. τ. Α', κεφ. 5. Περίοδος αντεπαναστατικής αντίδρασης και αποικιοκρατικού επεκτατισμού (1850-1870). Η Διεθνής Ένωση Εργατών. σ. 241-332.

[Πατέλη, Δ. Μια επανεξέταση του οικονομικού ρομαντισμού.](#)//Ουτοπία, No 7, 1993, σ. 89-108.

6. Το «Κεφάλαιο» – το κύριο έργο του Μαρξ.

Η προετοιμασία του 2ου τεύχους της «Κριτικής της πολιτικής οικονομίας» – Οικονομικά χειρόγραφα α) 1861-1863 και β) 1863-1865. Προετοιμασία και έκδοση του 1ου τόμου του θεωρητικού μέρους του «Κεφαλαίου» στη γερμανική. Μεταφράσεις και εκδόσεις σε άλλες γλώσσες. Η ρώσικη έκδοση. Η Β' γερμανική έκδοση του 1ου τόμου του «Κεφαλαίου». Εκ νέου συγγραφή-μετάφραση του 1ου τόμου του «Κεφαλαίου» στη γαλλική. Η εκπόνηση των ανολοκλήρωτων τόμων 2 & 3 του θεωρητικού μέρους του «Κεφαλαίου». Η δομή του κεφαλαίου. Το εμπόρευμα και το χρήμα. Η διαδικασία της παραγωγής του κεφαλαίου. Η διαδικασία της κυκλοφορίας του κεφαλαίου. Η διαδικασία της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής εν συνόλω.

Το ιστορικό μέρος του «Κεφαλαίου» (ιστορία των θεωριών περί κεφαλαίου): «θεωρίες για την υπεραξία». Η μέθοδος του «Κεφαλαίου». Ζητήματα διαλεκτικής λογικής και μεθοδολογίας στο «Κεφάλαιο» του Μαρξ. Ιστορικός και λογικός τρόπος προσέγγισης. Η συσχέτιση μεταξύ αντικειμένου της έρευνας και νοητικής ανασύστασής του, μεταξύ ανεπτυγμένης δομής του και ιστορίας που οδήγησε σε αυτήν, μεταξύ ιστορίας των θεωριών και ώριμης θεωρητικής ανασύστασης κ.ο.κ. Η μετατροπή της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας από επιστημονική υπόθεση σε επιστημονικά αποδεδειγμένη θεωρία βάσει της ενδελεχούς συστηματικής εξέτασης των σχέσεων παραγωγής του κεφαλαιοκρατικού κοινωνικο-οικονομικού μετασχηματισμού. Η ανάπτυξη της κοινωνίας ως φυσικο-ιστορική διαδικασία που εκτυλίσσεται στη βάση της σχέσης των ανθρώπων προς τη φύση και μεταξύ τους. Το επίπεδο επιστημονικής πρόβλεψης-πρόγνωσης της κομμουνιστικής κοινωνίας που επιτυγχάνεται στο «Κεφάλαιο».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μαρξ, Κ. (2016). Το κεφάλαιο. Μετ.: Θ. Γκιούρας. Επιμέλεια: Θ. Γκιούρας, Θ. Νουτσόπουλος, Δ. Γράβαρης. Αθήνα: Κ.Ψ.Μ.

[Καρλ Μαρξ. Το Κεφάλαιο, τόμος 1ος](#) Μετ.: Μαυρομάτη, Σ.Ε.

Βαζιούλιν Β. Α. [Το σύστημα της λογικής του Χέγκελ και το σύστημα λογικής στο «Κεφάλαιο» του Μαρξ.](#)//Επιστημονική σκέψη, No 36, 1987, σ. 75-82.

Βαζιούλιν Β. Α. [Η ανάβαση από το αφηρημένο στο συγκεκριμένο.](#)//Νέα προοπτική 67, 5/12/1992.

Βαζιούλιν Β. Α. [Το πρόβλημα της αντίφασης στο “Κεφάλαιο” του Μαρξ.](#)//Ουτοπία, No 12, 1994, σ. 17-28.

Βαζιούλιν Β. Α. [Για τη σημασία της Λογικής του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ.](#)//ΔΙΑΠΛΟΥΣ, No 26, Ιούνιος-Ιούλιος 2008, σελ. 21-25.

Βαζιούλιν Β. Α. [Υπέρ της ιστορικής προσέγγισης στο πρόβλημα του ιστορικού και του λογικού.](#)

Βαζιούλιν Β. Α. [Προς τους Έλληνες αναγνώστες \[της «Λογικής του “Κεφαλαίου” του Κ. Μαρξ»\]. & Περιεχόμενα.](#)

Βαζιούλιν Β. Α. [Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ](#) . Στο: Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΟΥ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, ΑΘΗΝΑ, 1988

Βαζιούλιν Β. Α. [Η μεθοδολογία διερεύνησης της ανάπτυξης της κοινωνίας ως «οργανικού όλου».](#) Στο: Βαζιούλιν, Β. Α. (2013). *Η λογική της ιστορίας. Ζητήματα θεωρίας και Αθήνα μεθοδολογίας.* Αθήνα: ΚΨΜ.

Iljenkov, Evald V. Η διαλεκτική του αφηρημένου και του συγκεκριμένου στο Κεφάλαιο του Μαρξ. μετάφραση: Η. Χριστοφορίδης, Γ. Στεφανίδης. Ένεκεν, 2016

[Ροζεντάλ Μ. Προβλήματα διαλεκτικής στο “Κεφάλαιο” του Μαρξ.](#)

[HAUG. Εισαγωγικά μαθήματα στο “ΚΕΦΑΛΑΙΟ”](#)

7. Ο Ένγκελς και το «Κεφάλαιο» του Μαρξ.

Για την κριτική της πολιτικής οικονομίας. Η συμβολή του Ένγκελς στην προετοιμασία του 1ου τόμου. Η αλληλογραφία των δύο φίλων για το «Κεφάλαιο». Η προσπάθεια να σπάσει η «συνωμοσία της σιωπής» για το «Κεφάλαιο». Η συμβολή στην προετοιμασία των Γ' και Δ' γερμανικών εκδόσεων του 1ου τόμου του «Κεφαλαίου». Η προετοιμασία της αγγλικής έκδοσης του 1ου τόμου του «Κεφαλαίου». Η προετοιμασία για τη δημοσίευση των χειρογράφων του 2ου Τόμου και οι δυσκολίες στην προετοιμασία για την εκτύπωση των χειρογράφων του 3ου Τόμου. Η ιδιοτυπία της αντίληψης του Ένγκελς για τη μέθοδο του «Κεφαλαίου».

8. Η επαναστατική θεωρία και το πρώτο εγχείρημα δικτατορίας του προλεταριάτου. Η παρισινή Κομμούνια.

Στο μεταίχμιο μιας νέας ιστορικής εποχής – Πρώτη έκκληση για τον Γαλλο-Πρωσικό πόλεμο. Παροχή βοήθειας στους Γερμανούς Σοσιαλδημοκράτες για την ανάπτυξη επαναστατικών τακτικών. Η κατάρρευση της Β' Αυτοκρατορίας. Η δεύτερη έκκληση για τον Γαλλο-Πρωσικό πόλεμο. Ο αγώνας για την αναγνώριση της Γαλλικής Δημοκρατίας. Η Επανάσταση της 18ης Μαρτίου. Οι δεσμοί με τους κομμουνάρους και το κίνημα αλληλεγγύης προς την Κομμούνια. Ανάλυση των δραστηριοτήτων, της ανόδου και της πτώσης της Κομμούνιας και γενίκευση της

επαναστατικής εμπειρίας. Προετοιμασία της έκκλησης του Γενικού Συμβουλίου. Το έργο «[0 εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία](#)». Η ανάπτυξη της επαναστατικής θεωρίας βάσει της γενίκευσης της ιστορικής εμπειρίας της παρισινής κομμούνας. Η συσχέτιση μεταξύ αντικειμενικών και υποκειμενικών όρων στην κοινωνική ανάπτυξη και στην επανάσταση. Ο ρόλος των λαϊκών μαζών στην επανάσταση. Η κρατική μορφή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Η εργατική τάξη και οι σύμμαχοί της. Ο ρόλος του προλεταριακού κόμματος. Η συσχέτιση μεταξύ της πάλης για το σοσιαλισμό και της πάλης για τη δημοκρατία. Τα πρώτα μέτρα της κυβέρνησης της εργατικής τάξης. Η συντριβή των παλαιών και η δημιουργία νέων οργάνων εξουσίας. Ο προλεταριακός διεθνισμός ως βάση της αλληλεγγύης με την Κομμούνα. Η επιστήμη και τέχνη της ένοπλης εξέγερσης και οι νόμοι που τη διέπουν. Η επαναστατική δημοκρατία.

9. Ιδεολογικές αντιπαράθεσεις στο πλαίσιο της Α' Διεθνούς.

Η προετοιμασία της Διάσκεψης του Λονδίνου (1871) ως ορόσημο στην ιστορία της Διεθνούς. Ο αγώνας για την αναγνώριση των αποφάσεων της Διάσκεψης του Λονδίνου. Ενίσχυση του αγώνα κατά των μπακουνιστών. (βλ. [Κ. Μαρξ, Φ. Ένγκελς. Για τον αναρχισμό](#)).

«Ψευδείς διασπάσεις στη Διεθνή». Ενάντια στον μεταρρυθμισμό (ρεφορμισμό). Η θέση του Μαρξ ως Γραμματέα-ανταποκριτή του Γενικού Συμβουλίου για τις σχέσεις με τους πρόσφυγες κομμουνάρους και του Ένγκελς ως Γραμματέα-ανταποκριτή του Γενικού Συμβουλίου για την Ισπανία και την Ιταλία. Η πορεία προς το Συνέδριο της Χάγης και οι εργασίες του. Μετά το συνέδριο. Στη συνάντηση στο Άμστερνταμ. Το τελευταίο έτος της Διεθνούς. Η κατάπαυση των δραστηριοτήτων της Διεθνούς Ένωσης Εργατών.

10. Περαιτέρω ανάπτυξη της θεωρίας και της τακτικής του εργατικού κινήματος στα μέσα της δεκαετίας του 1870-1880.

Η διαμάχη με τους αναρχικούς για τη θεωρία της σοσιαλιστικής επανάστασης. Η ιδεολογική κατεύθυνση του διεθνούς εργατικού κινήματος. Η μαρξική συμβολή στη συγκρότηση των Γερμανών Σοσιαλδημοκρατών. Η κριτική του προγράμματος της Γκότα. (βλ. [Κ. Μαρξ, Φ. Ένγκελς. Κριτική των προγραμμάτων Γκότα και Ερφούρτης](#)). Η περαιτέρω ανάπτυξη της επαναστατικής θεωρίας στον αγώνα κατά της αστικής ιδεολογίας και του οπορτουνισμού βάσει της γενίκευσης της νέας εμπειρίας του εργατικού κινήματος και της φιλοσοφικής γενίκευσης των επιτευγμάτων της επιστήμης και της τεχνικής. Επιτευγμάτων που εγείρουν στο προσκήνιο την αναγκαιότητα της διαλεκτικής μεθόδου.

11. Η ανάπτυξη και συστηματοποίηση της επαναστατικής θεωρίας από τον Φ. Ένγκελς.

Η διερεύνηση των κατακτήσεων των φυσικών και μαθηματικών επιστημών. Η αναζήτηση διαλεκτικών νόμων στη φύση, στην κοινωνία και στην ανθρώπινη νόηση. Η φιλοσοφική & μεθοδολογική θεμελίωση των επιστημών, η ανίχνευση της

διαλεκτικής της νόησης στην γνωστική διαδικασία / επιστημονική έρευνα και η φιλοσοφική γενίκευση των κεκτημένων των φυσικών και μαθηματικών επιστημών. Το μεγαλοφυές ερευνητικό πρόγραμμα του Ένγκελς: [«Η Διαλεκτική της φύσης»](#).

Το κλασικό έργο του Φ. Ένγκελς [«Αντι-Ντύρινγκ. Η ανατροπή της επιστήμης από τον κύριο Ευγένιο Ντύρινγκ»](#) (1877-1878) ως συνδυασμός μαχητικής κριτικής και θετικής διατύπωσης/εκλαίκευσης κεκτημένων της επαναστατικής θεωρίας στα τρία βασικά συστατικά στοιχεία της, 3 μέρη του βιβλίου: τη «Φιλοσοφία», την «Πολιτική οικονομία» (το 10^ο κεφάλαιο, που έγραψε ο Μαρξ, αφορά προβλήματα της ιστορίας της πολιτικής οικονομίας) και το «Σοσιαλισμό». Η επεξεργασία και αυτοτελής έκδοση του 3^{ου} μέρους ως

[Φ. Ένγκελς: Σοσιαλισμός, Ουτοπικός και Επιστημονικός.](#)

12. Ο αγώνας για τη δημιουργία και την ενίσχυση προλεταριακών κομμάτων.

Ο Μαρξ και η Επαναστατική Ρωσία. Οι θεωρητικές μελέτες των τελευταίων ετών – εκ νέου στροφή στη μελέτη της παγκόσμιας ιστορίας. Στον αγώνα για την ίδρυση προλεταριακών κομμάτων σε διάφορες χώρες. Ενώτια στο νόμο εξαίρεσης του Bismarck. Κριτική του ομορτισμού. Συμβολή στη δημιουργία του Γαλλικού Εργατικού Κόμματος. Προς ένα νέο στάδιο στην προπαγάνδα του σοσιαλισμού στην Αγγλία. Προοπτικές για την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος στις ΗΠΑ. Ανάλυση της εξέλιξης της μεταρρυθμιστικής Ρωσίας. Η έντονη προσδοκία της επανάστασης στη Ρωσία. Ο Μαρξ ως σύμβουλος και φίλος των Ρώσων επαναστατών. Η απώλεια της Τζένης και το βαρύ πένθος. Η επιδείνωση της νόσου και ο θάνατος του Μαρξ: 14 Μαρτίου 1883.

13. Ο αγώνας για τη νίκη της Επαναστατικής Θεωρίας του Μαρξισμού.

Η ανάπτυξη, διάδοση και προπαγάνδα του μαρξισμού. Τα έργα του Ένγκελς [«Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους»](#) και [«Ο Λουδοβίκος Φόιερμαχ και το τέλος της κλασικής γερμανικής φιλοσοφίας»](#). Ο θεωρητικός και οργανωτικός-επιτελικός αγώνας του Ένγκελς για τη συγκρότηση και ανάπτυξη του παγκόσμιου κινήματος σε επαναστατική διεθνιστική βάση. Κατά της απειλής ενός πανευρωπαϊκού πολέμου. Η διεθνής αλληλογραφία του Ένγκελς. Τα γράμματα για τον ιστορικό υλισμό και ο αγώνας κατά του χυδαίου υλισμού και οικονομικού αναγωγισμού. Η διερεύνηση των νέων φαινομένων (εργατική αριστοκρατία, μονοπωλιακό κεφάλαιο κλπ). Η περίοδος της συγκριτικά ειρηνικής ανάπτυξης της κεφαλαιοκρατίας κατά το τελευταίο τρίτο του 19ου αι. και οι επιπτώσεις της. Η ταχεία άνοδος του εργατικού κινήματος στις ευρωπαϊκές χώρες, η διάδοση του μαρξισμού και η εμφάνιση μαζικών σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων. Τάσεις ενσωμάτωσης και αναγωγής της πολιτικής στον αστικό κοινοβουλευτισμό.

ΟΜΙΛΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ